

Akıllı Kentlerde Sürdürülebilir Hareketlilik: Akıllı Ulaşım Sistemlerinin Rolü

Polat Yalınız¹

Özet

21. yüzyılda hızla artan kentleşme, ulaşım talebindeki yoğunlaşma ve çevresel baskılar, kent yönetimlerinde sürdürülebilirlik odaklı yeni çözümlerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede ortaya çıkan akıllı kentler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) entegrasyonu yoluyla kentsel altyapıların daha etkin yönetilmesini, kaynakların verimli kullanılmasını ve yaşam kalitesinin yükseltilmesini hedefleyen bir dönüşüm modelini temsil etmektedir. Bu modelin en kritik bileşenlerinden biri olan akıllı ulaşım sistemleri (AUS), güvenli, verimli, çevre dostu ve kullanıcı odaklı ulaşım hizmetlerinin sağlanmasında stratejik bir rol üstlenmektedir. Bu kitap bölümünde, akıllı kentlerin kavramsal çerçevesi, temel bileşenleri ve gelişim dinamikleri ele alınmış; AUS'nin tanımı, işlevleri ve sürdürülebilir hareketlilik bağlamındaki katkıları detaylandırılmıştır. Dünya genelinden (Curitiba, Londra, Tokyo, Kopenhag) ve Türkiye'den (İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir) başarılı uygulama örnekleri incelenerek, AUS'nin trafik yönetimine, yol güvenliğine, karbon emisyonlarının azaltılmasına ve toplu taşımayı cazip hale getirmesine yönelik etkileri tartışılmıştır. Ayrıca, yüksek yatırım maliyetleri, veri güvenliği ve mahremiyet sorunları, kurumsal koordinasyon eksiklikleri ve sosyal kabul edilebilirlik gibi karşılaşılan zorluklar analiz edilmiştir. Çalışmada, yapay zekâ, nesnelerin interneti, dijital ikiz uygulamaları ve otonom araçlar gibi yeni teknolojilerin AUS'nin gelişiminde yaratacağı fırsatlar da geleceğe yönelik perspektifler kapsamında ele alınmıştır. Bu bağlamda, akıllı kentlerde sürdürülebilir hareketliliğin sağlanmasında AUS'nin merkezi konumu vurgulanmış; Türkiye'nin bu potansiyeli etkin biçimde kullanabilmesi için politika, teknoloji ve toplumsal düzeyde stratejik öneriler sunulmuştur. Sonuç olarak, akıllı ulaşım sistemleri yalnızca teknik bir yenilik değil, aynı zamanda sürdürülebilir kentsel dönüşümün anahtarıdır. Türkiye'nin ulusal düzeyde AUS stratejisi geliştirmesi, toplu taşımaya öncelik vermesi, veri güvenliği ve kullanıcı odaklı mobilite hizmetlerini güçlendirmesi, küresel ölçekte rekabetçi ve sürdürülebilir bir ulaşım altyapısının inşasında kritik öneme sahiptir.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, polat.yaliniz@dpu.edu.tr, ORCID No: 0000-0003-0373-9727

1. Giriş

21. yüzyıl kentleri, hızla artan nüfus, yoğunlaşan ulaşım talebi ve çevresel baskılar nedeniyle önemli bir dönüşüm süreci yaşamaktadır. Birleşmiş Milletler verilerine göre dünya nüfusunun yaklaşık %55'i kentlerde yaşamaktadır ve bu oranın 2050 yılında %68'e ulaşacağı öngörülmektedir [1]. Bu hızlı kentleşme, enerji tüketiminin artması, hava kirliliği, trafik sıkışıklığı ve sürdürülebilirlik sorunlarını beraberinde getirmektedir.

Bu sorunlara çözüm arayışında “akıllı kent” kavramı ortaya çıkmıştır. Akıllı kentler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) kullanımı ile kentsel altyapıların daha verimli yönetilmesini, kaynakların etkin kullanılmasını ve kentlilerin yaşam kalitesinin artırılmasını amaçlayan yapılardır. Bu bağlamda, ulaşım sistemleri akıllı kentlerin en kritik bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Çünkü ulaşım, yalnızca fiziksel erişimi sağlamaz; aynı zamanda ekonomik verimliliği, toplumsal etkileşimi ve çevresel sürdürülebilirliği doğrudan etkilemektedir [2, 3].

Akıllı ulaşım sistemleri (AUS), ulaşımın güvenli, verimli, çevre dostu ve kullanıcı odaklı bir biçimde işletilmesini sağlayan teknolojik çözümler bütünüdür. Trafik yoğunluğunu azaltmak, yol güvenliğini artırmak, karbon emisyonlarını düşürmek ve toplu taşımayı cazip hale getirmek amacıyla geliştirilmiş uygulamaları kapsamaktadır. Günümüzde AUS, sensör tabanlı trafik yönetimi, akıllı sinyalizasyon, GPS tabanlı filo yönetimi, otonom araçlar ve mobil uygulamalar aracılığıyla toplu taşımanın entegrasyonu gibi çok çeşitli alanlarda uygulanmaktadır.

Uluslararası literatürde akıllı kent kavramı, yalnızca teknolojik entegrasyonla değil, aynı zamanda yönetim, katılım ve sürdürülebilirlik boyutlarıyla ele alınmaktadır [4, 5]. Bu bağlamda AUS'nin işlevi, kentsel hareketlilik politikalarını daha kapsayıcı hale getirmek ve çevresel etkileri azaltmaktır. Özellikle Avrupa Birliği tarafından finanse edilen “Smart Cities and Communities” projeleri, ulaşım sistemlerinin enerji verimliliği ve kullanıcı odaklı hizmetler ile dönüştürülmesine yönelik öncü uygulamalar sunmaktadır [6]. Türkiye’de ise AUS çalışmaları, özellikle büyükşehirlerde toplu taşımaya entegrasyon ve akıllı durak uygulamaları üzerinden gelişim göstermektedir. Bununla birlikte orta ve küçük ölçekli kentlerde henüz sistematik bir stratejinin olmaması, bu alanın araştırma ve uygulama açısından önemli bir boşluk barındırdığını göstermektedir.

Bununla birlikte, akıllı kent vizyonunun başarıya ulaşabilmesi yalnızca teknolojik altyapının gelişimine değil, aynı zamanda kurumsal koordinasyon, veri yönetimi ve toplumsal kabul düzeyine de bağlıdır. Özellikle gelişmekte

olan ülkelerde finansal kaynakların sınırlı olması, akıllı ulaşım yatırımlarının hayata geçirilmesini güçleştirmekte; bu durum kent yönetimlerinde önceliklendirme ve planlama sorunlarını gündeme getirmektedir. Bu bağlamda AUS, yalnızca teknik bir araç değil, aynı zamanda politika, ekonomi ve toplum boyutlarının kesişiminde stratejik bir dönüştürücü unsur olarak ele alınmalıdır.

Ayrıca, akıllı ulaşım sistemlerinin gelişimi, sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle doğrudan ilişkilidir. Karbon emisyonlarının azaltılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının ulaşım altyapısına entegrasyonu ve toplu taşıma odaklı mobilite stratejilerinin benimsenmesi, yalnızca çevresel fayda sağlamakla kalmaz; aynı zamanda kentlerin sosyal kapsayıcılığını ve yaşam kalitesini artırır. Bu nedenle AUS, akıllı kentlerin temel yapı taşlarından biri olarak, geleceğin şehirlerini daha dirençli, erişilebilir ve sürdürülebilir hale getirme potansiyeline sahiptir.

Dolayısıyla bu bölümde, akıllı kentlerin temel bileşenleri ve gelişim dinamikleri açıklanacak; akıllı ulaşım sistemlerinin tanımı, işlevleri ve sürdürülebilir hareketlilik açısından rolü tartışılacaktır. Ayrıca dünya genelindeki başarılı uygulama örnekleri incelenerek, Türkiye için yol haritası niteliğinde değerlendirmeler sunulacaktır.

2. Akıllı Kentler ve Akıllı Ulaşım

Akıllı kentler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) kentsel altyapıya entegre edilmesiyle kaynakların daha verimli kullanıldığı, çevresel etkilerin azaltıldığı ve yaşam kalitesinin yükseldiği sürdürülebilir şehir modelleri olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, akıllı kentlerin en kritik bileşenlerinden biri olan akıllı ulaşım sistemleri (AUS), hızla artan kentleşmenin getirdiği trafik yoğunluğu, çevresel baskılar ve enerji verimliliği sorunlarına yenilikçi çözümler sunmaktadır. Akıllı ulaşım, gerçek zamanlı veri toplama ve analizine dayalı trafik yönetimi, toplu taşıma verimliliğinin artırılması, yol güvenliği uygulamaları ve karbon salınımının azaltılmasına yönelik sürdürülebilir hareketlilik stratejilerini içermektedir.

2.1. Akıllı Kentler

Kentler, yalnızca nüfusun yoğunlaştığı fiziksel mekânlar değil; aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimin merkezleridir. Ancak hızla artan kentleşme, ulaşım, enerji, çevre ve yönetim alanlarında ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Bu noktada, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kentsel sistemlere entegre edilmesiyle “akıllı kent” kavramı ortaya çıkmıştır.

Akıllı kentler, veriye dayalı karar alma süreçleriyle kaynakları daha verimli kullanan, çevresel etkileri azaltan, kentlilerin yaşam kalitesini artıran ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen yapılardır. Avrupa Komisyonu akıllı kenti, “bilgi teknolojilerinin kullanımıyla kentsel hizmetlerin daha verimli ve çevre dostu biçimde sunulduğu, vatandaşların katılımının güçlendirildiği şehir modeli” olarak tanımlamaktadır [7]. Bu tanım, akıllı kentlerin yalnızca teknolojik bir dönüşüm değil, aynı zamanda toplumsal katılım ve yönetim anlayışında da köklü bir değişim içerdiğini göstermektedir.

Literatürde farklı sınıflandırmalar olmakla birlikte, akıllı kentler genellikle altı temel bileşen üzerinden ele alınmaktadır [8]:

1. **Akıllı Ulaşım (Smart Mobility):** Ulaşım altyapısının verimliliğini artırarak trafik sıkışıklığını azaltmayı, toplu taşıma hizmetlerini güçlendirmeyi ve sürdürülebilir hareketliliği teşvik etmeyi amaçlar. Akıllı ulaşım sistemleri, gerçek zamanlı trafik verilerinin analizi, otonom araç teknolojileri ve paylaşımlı mobilité çözümleriyle desteklenmektedir.
2. **Akıllı Çevre (Smart Environment):** Enerji verimliliği, atık yönetimi, karbon salınımının azaltılması ve çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını içerir. Yenilenebilir enerji sistemleri, akıllı şebekeler (smart grids) ve çevre sensörleri bu bileşenin temel unsurlarıdır.
3. **Akıllı İnsan (Smart People):** Eğitim, dijital beceriler, yenilikçilik kapasitesi ve toplumsal katılımın güçlendirilmesine odaklanır. Akıllı insan boyutu, bireylerin bilgiye erişim imkânlarının artması ve kent yönetimine aktif katılımlarını teşvik etmesi açısından kritik öneme sahiptir.
4. **Akıllı Ekonomi (Smart Economy):** Yenilikçi iş modelleri, girişimcilik ekosistemlerinin geliştirilmesi, dijital ticaretin yaygınlaştırılması ve küresel ölçekte rekabet gücünün artırılması hedeflenir. Bu bağlamda, dijital dönüşüm süreçleri ve endüstri 4.0 uygulamaları ön plana çıkmaktadır.
5. **Akıllı Yönetişim (Smart Governance):** Katılımcı yönetim, şeffaflık, hesap verebilirlik ve veriye dayalı karar mekanizmalarının güçlendirilmesini ifade eder. Açık veri portalları, e-belediye hizmetleri ve dijital katılım araçları bu bileşenin uygulama alanlarını oluşturmaktadır.
6. **Akıllı Yaşam (Smart Living):** Yaşam kalitesinin yükseltilmesi, kültür-sanat etkinliklerine erişimin kolaylaştırılması, sağlık ve eğitim hizmetlerinin dijitalleşmesi gibi unsurları kapsamaktadır. Bu boyut,

bireylerin sosyal yaşamda daha aktif ve kapsayıcı bir biçimde yer almasını desteklemektedir.

Akıllı kent kavramı yalnızca teknolojik altyapıların geliştirilmesiyle sınırlı olmayıp, sürdürülebilirlik, katılımcı yönetim ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir.

2.2. Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS)

Akıllı kentlerin en kritik bileşenlerinden biri **akıllı ulaşım sistemleri (AUS)**'dir. Kentleşmenin hızla artmasıyla birlikte ortaya çıkan trafik yoğunluğu, çevresel sorunlar, enerji tüketimi ve zaman kaybı gibi problemler, geleneksel ulaşım çözümlerini yetersiz hale getirmiştir. Bu noktada, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ulaştırma altyapısına entegrasyonu ile akıllı ulaşım kavramı gelişmiştir.

Akıllı ulaşım, gerçek zamanlı veri toplama, analiz etme ve karar destek mekanizmaları sayesinde ulaşımın daha güvenli, verimli ve sürdürülebilir olmasını hedefler. Avrupa Komisyonu, AUS'yi "yol kullanıcılarının, araçların ve altyapının birbirine bağlı olduğu; bilgi ve iletişim teknolojileri ile desteklenen bütünleşmiş bir ulaşım sistemi" olarak tanımlamaktadır [9].

AUS'nin temel işlevleri şunlardır:

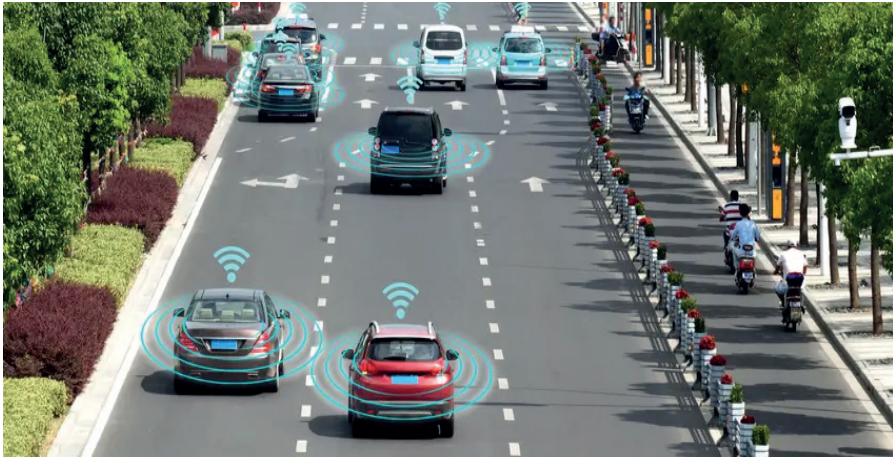
- **Trafik Yönetimi:** Trafik akışını izleme, trafik ışıklarını senkronize etme ve tıkanıklıkları önleyici stratejiler geliştirme.
- **Toplu Taşıma Verimliliği:** GPS tabanlı otobüs takip sistemleri, mobil bilgilendirme uygulamaları ve elektronik biletleme çözümleri.
- **Yol Güvenliği:** Kaza tespit sistemleri, akıllı kameralar, sürücü destek sistemleri ve acil durum müdahale mekanizmaları.
- **Çevresel Sürdürülebilirlik:** Karbon emisyonlarının azaltılması, elektrikli ve paylaşımlı araçların teşvik edilmesi, bisiklet ve yaya odaklı altyapıların geliştirilmesi.
- **Kullanıcı Odaklı Hizmetler:** Mobil uygulamalar üzerinden anlık yol durumu bilgisi, park yeri yönlendirmeleri ve kişiselleştirilmiş güzergâh önerileri.

Dünya genelinde **Tokyo, Londra, Kopenhag ve Curitiba** gibi kentler, akıllı ulaşım uygulamalarıyla öne çıkmaktadır. Türkiye'de ise **İstanbul, Ankara, Konya ve Eskişehir** gibi şehirlerde akıllı ulaşım sistemleri farklı boyutlarda uygulanmaktadır. İstanbul'da akıllı trafik yönetim merkezi ve İstanbul kart entegrasyonu, Ankara'da "EGO Cepte" uygulaması, Konya'da

akıllı otopark sistemleri ve Eskişehir’de tramvay yeşil hat uygulamaları öne çıkan örneklerdir.

Akıllı ulaşım, sadece teknolojik altyapının geliştirilmesiyle sınırlı olmayıp, toplumsal yaşam kalitesini artıran, çevresel sürdürülebilirliği destekleyen ve ekonomik verimliliği güçlendiren bir dönüşüm sürecini ifade etmektedir. Akıllı kent vizyonunun başarısı, büyük ölçüde akıllı ulaşım sistemlerinin etkinliğiyle doğrudan ilişkilidir.

Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS), ulaşım ağlarının güvenlik ve etkinliğini artırmak amacıyla iletişim, algılama, hesaplama ve kontrol teknolojilerini bir araya getiren yenilikçi çözümler bütünüdür. Bu sistemler, trafik kazalarının azaltılmasına, seyahat güzergâhlarının daha verimli biçimde planlanmasına ve mevcut ulaşım altyapısının performansının sürekli izlenmesine olanak tanımaktadır. Örneğin, araçlar arası iletişim güvenliği artırırken; akıllı trafik yönetim sistemleri yoğunluğu azaltarak yolculuk sürelerini kısaltabilmektedir. Ayrıca, otonom araç teknolojileri kent içi hareketliliği destekleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Şekil 1.de AUS nin ulaşım ağlarının güvenliğine verdiği katkı ile ilgili bir örnek görsel verilmiştir. Şekil 1.de görüldü gibi AUS, tüm yol kullanıcıları için daha güvenli, hızlı ve sürdürülebilir bir ulaşım ortamı sunmayı hedeflemektedir [10].

Şekil 1. AUS nin ulaşım ağlarının güvenliğine verdiği katkı örneği [10]

AUS bileşenlerinden akıllı durak ve yolcu bilgilendirme sistemleri ise toplu taşıma araçlarının duraklara tahmini varış sürelerini dijital ekranlar aracılığıyla yolculara sunarak önemli bir kolaylık sağlamaktadır. Bu sayede vatandaşlar, binecekleri aracı daha bilinçli şekilde seçebilmekte veya güzergâh

üzerinde geçen alternatif toplu taşıma seçeneklerini değerlendirebilmektedir. Araç içlerinde yer alan bilgilendirme panelleri ve sesli anons sistemleri ise yolculara seyahat süresince yönlendirme ve bilgilendirme sağlayarak konforu ve kullanıcı deneyimini artırmaktadır. Ayrıca bu tür uygulamalar, toplu taşımanın cazibesini artırarak özel araç kullanımını azaltmakta ve böylece sürdürülebilir ulaşım hedeflerine katkı sağlamaktadır [11]. Şekil 2. de akıllı durak sistemlerine ait bir görsel yer verilmiştir.

Şekil 2. Akıllı durak sistemlerine ait örnek [11].

2.3. Akıllı Kentler ve Akıllı Ulaşım Sistemlerinin Toplumsal ve İşlevsel Boyutu

Akıllı kentler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kentsel altyapılara entegrasyonu ile kaynak kullanımını optimize eden, çevresel etkileri azaltan ve kentlilerin yaşam kalitesini artıran sürdürülebilir şehir modelleri olarak öne çıkmaktadır. Bu bütünsel yaklaşım içinde akıllı ulaşım sistemleri (AUS), akıllı kentlerin en kritik ve tamamlayıcı unsurlarından biri konumundadır. Çünkü kentlerde artan nüfus ve motorlu taşıt yoğunluğu, trafik sıkışıklığı, enerji tüketimi ve çevresel baskılar, akıllı kentlerin hedeflediği sürdürülebilirlik vizyonunun doğrudan karşı karşıya olduğu sorunlardır.

AUS, akıllı kentlerin genel işleyişine katkı sağlayarak verimlilik, güvenlik ve sürdürülebilirlik boyutlarını desteklemektedir. Gerçek zamanlı trafik yönetimi, toplu taşıma entegrasyonu, akıllı park sistemleri, çevresel izleme sensörleri ve kullanıcı odaklı mobil uygulamalar, kentlerde yaşam

kalitesini artıran uygulamalar arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, bu teknolojilerin etkinliği yalnızca teknik altyapıya değil, aynı zamanda kullanıcıların sisteme duyduğu güvene ve erişim kolaylığına da bağlıdır. Toplumsal kabul, yeni ulaşım teknolojilerinin yaygınlaşmasında kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Özellikle yaşlı bireyler ve dijital okuryazarlığı sınırlı kullanıcılar için akıllı duraklar, mobil biletleme uygulamaları ve akıllı kart sistemleri kimi zaman erişim engeli oluşturabilmektedir. Bu nedenle AUS'nin kapsayıcı bir anlayışla tasarlanması, kullanıcı dostu arayüzlerin geliştirilmesi ve tüm kesimlerin sürece dâhil edilmesi önemlidir. Toplumsal farkındalık kampanyaları, eğitim programları ve katılımcı geri bildirim mekanizmaları aracılığıyla vatandaşların sürece aktif katılımı sağlanabilir. Böylelikle hem teknolojinin benimsenmesi kolaylaşacak hem de sürdürülebilir ulaşım politikalarının toplumsal tabanda güçlü bir destek bulması mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, akıllı kentler ile akıllı ulaşım sistemleri arasındaki ilişki, yalnızca teknik bir bağımlılıkla sınırlı olmayıp, toplumsal boyutları da kapsayan bütüncül bir süreçtir. Akıllı kentler, ulaşım sistemlerinin dijitalleşmesiyle sürdürülebilirliğini güçlendirirken; akıllı ulaşım sistemleri de toplumsal kabul ve kullanıcı deneyimi üzerinden akıllı kent vizyonunun etkin işleyişini sağlamaktadır. Bu nedenle AUS, çağdaş kentleşme anlayışında hem stratejik hem de toplumsal bir bileşen olarak değerlendirilmelidir.

3. Sürdürülebilirlik ve Çevresel Etkiler

Akıllı kentlerin temel vizyonu, teknolojik yeniliklerle birlikte sürdürülebilirlik hedeflerini kentsel yaşamın merkezine yerleştirmektir. Bu bağlamda **akıllı ulaşım sistemleri (AUS)**, yalnızca trafik verimliliğini artırmakla kalmamakta; aynı zamanda karbon emisyonlarını azaltma, enerji verimliliğini yükseltme ve çevresel etkileri en aza indirme işlevi görmektedir. IoT ve akıllı ulaşım teknolojilerinin entegre edildiği trafik yönetim modellerinin, araç hareketliliğini optimize ederek yakıt tüketimini azalttığı ve sera gazı emisyonlarında kayda değer düşüş sağladığı ortaya konmuştur [12].

Benzer şekilde, Finlandiya'daki akıllı ulaşım projelerini inceleyen bir çalışma, bu projelerin çevresel sürdürülebilirliği yalnızca karbon emisyonu azaltımıyla değil, aynı zamanda enerji verimliliği ve iklim dostu inovasyonlarla ele aldığını belirtmektedir [13]. Öte yandan, İskandinav'daki orta ölçekli kentlerde uygulanan akıllı ulaşım stratejilerinin incelendiği bir araştırma, çevresel sürdürülebilirlik hedeflerinin stratejik planlarda öncelikli konumda

yer aldığı, ancak sosyal kapsayıcılık ve yaşam kalitesi boyutlarının görece geri planda kaldığını vurgulamaktadır [14].

Uygulamalı örnekler de bu bulguları destekler niteliktedir. İspanya'nın Sevilla kentinde yer alan Cartuja Teknoloji Parkı'nda akıllı ulaşım ve iklim entegrasyonuna odaklanan bir çalışma, veri temelli kontrol stratejilerinin enerji tüketimini ve sera gazı emisyonlarını azalttığını göstermektedir [15]. Bu örnek, akıllı ulaşım uygulamalarının yalnızca kent içi hareketliliği düzenlemekle kalmayıp, aynı zamanda küresel iklim hedeflerine katkı sağlayabileceğini kanıtlamaktadır.

Sonuç olarak, akıllı kentler ve akıllı ulaşım sistemleri arasındaki etkileşim, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada stratejik bir köprü işlevi görmektedir. AUS'nin çevresel etkileri azaltmadaki başarısı, kentlerin daha yaşanabilir, güvenli ve iklim dostu bir geleceğe yönelmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

4. Zorluklar ve Gelecek Perspektifi

Akıllı kentler ve akıllı ulaşım sistemleri (AUS), sürdürülebilirlik, verimlilik ve yaşam kalitesini artırma hedefleriyle şehirlerin dönüşümünde kritik rol oynamaktadır. Bununla birlikte, bu dönüşüm sürecinin önünde çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Öncelikle, akıllı ulaşım teknolojilerinin uygulanması yüksek maliyetler ve kapsamlı altyapı yatırımları gerektirmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansal kaynakların yetersizliği, bu sistemlerin yaygınlaşmasının önünde önemli bir engel oluşturmaktadır [12].

AUS uygulamalarının hayata geçirilmesi yüksek yatırım maliyetlerini gerektirse de uzun vadede ekonomik faydaları oldukça belirgindir. Trafik sıkışıklığının azalmasıyla iş gücü kaybı ve yakıt tüketiminde tasarruf sağlanmakta, kazaların önlenmesiyle sağlık harcamaları düşmektedir. Ayrıca, akıllı ulaşım altyapısı; elektrikli araç kullanımının yaygınlaşması, yeni mobilite girişimlerinin (paylaşımlı araçlar, e-skuter sistemleri vb.) desteklenmesi ve akıllı lojistik çözümlerinin geliştirilmesi gibi alanlarda yerel ekonomiye dinamizm kazandırmaktadır. Bu bağlamda kamu-özel sektör iş birliği modelleri, finansal sürdürülebilirliği güçlendirmek için etkili bir yol olarak değerlendirilebilir. Uluslararası deneyimler, Avrupa ve Asya kentlerinde AUS projelerinin büyük oranda kamu desteği ile başlatıldığını, ancak özel sektör inovasyonlarının sürece değer kattığını göstermektedir.

Bir diğer zorluk, veri yönetimi ve güvenliği konusudur. Akıllı ulaşım sistemleri büyük ölçüde gerçek zamanlı veri toplama ve işleme kapasitesine dayanmakta; bu durum kişisel verilerin korunması, siber güvenlik tehditleri ve etik sorunları beraberinde getirmektedir [14]. Ayrıca, farklı

ulaşım modlarının entegrasyonu ve standartların eksikliği, özellikle büyük metropollerde koordinasyon zorluklarına neden olmaktadır.

Toplumsal kabul de sürecin en kritik boyutlarından biridir. Yeni teknolojilere karşı kullanıcıların güven duymaması, alışkanlıklarını değiştirmekte isteksiz olmaları ve dijital okuryazarlık düzeylerindeki farklılıklar, AUS'nin etkinliğini sınırlandırabilmektedir [13]. Buna ek olarak, akıllı kent vizyonunun çevresel faydaları ön plana çıkmakla birlikte, sosyal kapsayıcılık ve yaşam kalitesine yönelik boyutların yeterince dikkate alınmaması gelecekteki uygulamalar açısından eleştirilen bir husustur.

Geleceğe yönelik perspektifte, akıllı ulaşım sistemlerinin yapay zekâ, büyük veri analitiği ve 5G tabanlı iletişim ağları ile daha da gelişmesi beklenmektedir. Elektrikli ve otonom araçların kent ulaşımına entegrasyonu, karbon emisyonlarını azaltmada kritik bir rol üstlenecektir [15]. Ayrıca, döngüsel ekonomi ve yeşil altyapı yaklaşımlarının ulaşım politikaları ile bütünleşmesi, kentlerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, akıllı kentler ve akıllı ulaşımın geleceği, teknolojik ilerlemeler kadar politik irade, finansal sürdürülebilirlik, toplumsal katılım ve veri güvenliği gibi çok boyutlu faktörlere bağlıdır. Bu bağlamda, gelecek perspektifinde akıllı ulaşım sistemlerinin yalnızca teknolojik bir inovasyon değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve çevresel bir dönüşüm aracı olarak kurgulanması gerekmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Akıllı kentler, hızla artan kentleşme, çevresel baskılar ve ulaşım talebindeki yoğunlaşma karşısında sürdürülebilir çözümler üretme zorunluluğu doğuran yeni bir yönetim paradigmasını temsil etmektedir. Bu bağlamda akıllı ulaşım sistemleri (AUS), yalnızca teknolojik bir yenilik değil, aynı zamanda güvenli, verimli ve çevre dostu bir kentsel hareketliliğin anahtarıdır. Çalışmada incelenen uluslararası ve ulusal örnekler, AUS'nin trafik yönetiminde etkinliği artırdığı, toplu taşımayı cazip hale getirdiği, karbon emisyonlarını azalttığı ve kullanıcı deneyimini güçlendirdiğini göstermektedir. Bununla birlikte, yüksek yatırım maliyetleri, veri güvenliği sorunları, kurumsal koordinasyon eksiklikleri ve toplumsal kabul gibi engellerin, sistemlerin yaygınlaşması önünde önemli bir sınır oluşturduğu da ortaya çıkmaktadır.

Bu değerlendirmeler ışığında, akademik ve uygulamalı düzeyde aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

1. **Ulusal Strateji ve Politikalar:** Türkiye'nin, kentler arası bütünleşik bir AUS vizyonu geliştirmesi, uzun vadeli hedefleri belirleyen ulusal bir strateji ortaya koyması ve yerel yönetimler için standartlar oluşturması kritik öneme sahiptir.
2. **Toplu Taşıma Önceliği:** Özel araç bağımlılığını azaltmak amacıyla toplu taşıma altyapısının güçlendirilmesi, akıllı durak ve yolcu bilgilendirme sistemlerinin yaygınlaştırılması ve multimodal entegrasyonun sağlanması gerekmektedir.
3. **Veri Güvenliği ve Etik:** Gerçek zamanlı veriye dayalı AUS uygulamalarında, siber güvenlik ve kişisel verilerin korunması temel öncelik olarak ele alınmalı; şeffaf ve güvenilir veri yönetimi mekanizmaları geliştirilmelidir.
4. **Teknoloji ve Yenilikçilik:** Yapay zekâ, nesnelerin interneti, büyük veri ve dijital ikiz uygulamaları gibi gelişen teknolojilerin AUS'ye entegrasyonu, sistemlerin esnekliğini ve etkinliğini artıracaktır. Ayrıca, elektrikli ve otonom araçların kent içi ulaşım entegrasyonu karbon salınımlarını düşürmede kritik rol oynayacaktır.
5. **Toplumsal Katılım ve Eğitim:** Kullanıcıların yeni teknolojilere adaptasyonunu sağlamak için farkındalık kampanyaları düzenlenmeli, dijital okuryazarlık artırılmalı ve toplu taşımayı teşvik eden sosyal programlar uygulanmalıdır.
6. **Yerel Çözümler ve Pilot Projeler:** Büyük kentlerin yanı sıra orta ve küçük ölçekli şehirlerde de yerel ihtiyaçlara uygun pilot projeler geliştirilerek, farklı kentsel bağlamlarda uygulanabilirlik test edilmelidir.
7. **Yerel Yönetimler İçin Stratejik Yol Haritası:** Türkiye'de akıllı kent vizyonunun başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için yerel yönetimlerin stratejik planlama kapasitesini güçlendirmesi gerekmektedir. Öncelikli olarak, kent bazlı ulaşım ana planlarına AUS entegrasyonu sağlanmalı; veri paylaşımı ve açık veri platformları ile şeffaf ve iş birliğine dayalı bir yönetim anlayışı benimsenmelidir. Ayrıca, orta ve küçük ölçekli kentlerde pilot projeler hayata geçirilerek farklı ölçeklerdeki uygulamaların etkinliği ölçülmelidir. Bu süreçte üniversiteler, araştırma merkezleri ve teknoloji firmalarıyla iş birlikleri kurularak bilimsel bilgi üretimi ile pratik uygulamalar arasında köprü oluşturulmalıdır. Yerel yönetimlerin katılımcı planlama mekanizmalarını kullanması hem toplumsal kabulü artıracak hem de AUS uygulamalarının uzun vadeli sürdürülebilirliğini güvence altına alacaktır.

Sonuç olarak, akıllı ulaşım sistemleri yalnızca teknik bir araç değil; aynı zamanda sürdürülebilir, kapsayıcı ve rekabetçi kentleşmenin geleceğini şekillendirecek stratejik bir unsurdur. Türkiye'nin bu dönüşüm sürecinde, politika, teknoloji ve toplum boyutlarında bütüncül bir yaklaşımı benimsemesi, küresel ölçekte rekabet gücünü artıracak ve kentlerde yaşam kalitesini yükseltecektir.

Kaynaklar

- [1] United Nations (UN). (2019). World urbanization prospects: The 2018 revision. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs.
- [2] Cervero, R. (1998). The transit metropolis: A global inquiry. Washington, DC: Island Press.
- [3] Pucher, J., & Buehler, R. (2008). Making cycling irresistible: Lessons from the Netherlands, Denmark and Germany. *Transport Reviews*, 28(4), 495–528. <https://doi.org/10.1080/01441640701806612>
- [4] Komninos, N. (2015). The age of intelligent cities: Smart environments and innovation-for-all strategies. New York: Routledge.
- [5] Albino, V., Berardi, U., & Dangelico, R. M. (2015). Smart cities: Definitions, dimensions, performance, and initiatives. *Journal of Urban Technology*, 22(1), 3–21. <https://doi.org/10.1080/10630732.2014.942092>
- [6] European Commission. (n.d.). Smart Cities and Communities projects. Retrieved from <https://smart-cities-marketplace.ec.europa.eu>
- [7] European Commission. (2017). Smart cities and communities: European innovation partnership. Brussels: European Commission.
- [8] Giffinger, R., Fertner, C., Kramar, H., Kalasek, R., Pichler-Milanović, N., & Meijers, E. (2007). Smart cities: Ranking of European medium-sized cities. Vienna: Centre of Regional Science (SRF), Vienna University of Technology.
- [9] European Commission. (2011). White paper on transport: Roadmap to a single European transport area. Brussels: European Commission.
- [10] Otopratik. (t.y.). Akıllı ulaşım sistemleri nedir. <https://www.otopratik.com.tr/faydali-bilgiler/arac-bakimi/akilli-ulasim-sistemleri-nedir> adresinden erişildi.
- [11] Maf Bilişim. (t.y.). Akıllı durak ve yolcu bilgilendirme. <https://www.maf-bilisim.com.tr/services/akilli-durak-ve-yolcu-bilgilendirme> adresinden erişildi.
- [12] Musa, A. A., Chukwu, C. U., Oyedele, L. O., Akanbi, L. A., & Akinade, O. O. (2023). Sustainable traffic management for smart cities using IoT and ITS applications. *Sustainability*, 15(13), 9859. <https://doi.org/10.3390/su15139859>
- [13] Ahonen, V., Hussain, S., Merisalo, V., Pekkala, V., & Leviäkangas, P. (2024). Addressing sustainability in mobility: A study on Finnish smart mobility innovation projects. *European Transport Research Review*, 16, 7. <https://doi.org/10.1186/s12544-023-00630-0>
- [14] Müller-Eic, D., Bjørgen, A., & Stokke, K. B. (2023). Sustainable mobility in smart cities: A review of smart mobility strategies and measures in

Nordic mid-sized cities. European Transport Research Review, 15, 36.
<https://doi.org/10.1186/s12544-023-00609-x>

- [15] López-Pérez, M. E., Bárcena, J. F., López-Aguilar, D., & Muñoz, J. (2023). Smart mobility and smart climate: An illustrative case in PCT Cartuja. Energies, 16(14), 5392. <https://doi.org/10.3390/en16145392>